

GLEDALIŠKI LIST

SLOVENSKEGA NARODNEGA GLEDALIŠČA V LJUBLJANI

OPERA

1946 — 1947

Giacomo Puccini
Madame Butterfly

5

Vsebina:

Puccini — umetnik in človek
Nesrečna krstna predstava »Butterfly«
Komponistov življenjepis
Arija iz 2. dejanja
Vsebina opere
Kaj pripravlja Opera?

Ponovitev iz sezone 1945—1946

GIACOMO PUCCINI

Madame Butterfly

Opera v treh dejanjih — Besedilo po J. L. Longu in D. Belascu
spisala L. Illica in G. Giacosa — Prevedel Niko Stritof

Dirigent: D. Žebre

Službujoči režiser: H. Leskovšek

Madame Butterfly (Čo-čo-san)	V. Heybalova
Suzuki, njena postrežnica	E. Karlovčeva, M. Ko- gejeva, B. Stritarjeva
Kate Pinkerton	E. Neubergerjeva
F. P. Pinkerton, poročnik mornarice USA	D. Čuden, J. Lipušček
Sharpless, konzul USA v Nagasakiju	V. Janko, S. Smerkolj
Goro	M. Brajnik
Princ Jamadori	S. Štrukelj
Boncc	I. Anžlovar, F. Lupša
Komisar	F. Langus
Uradnik registrature	M. Škabar
Čo-čo-sanina mati	E. Urbaničeva

Sorodniki, Čo-čo-sanine prijateljice, služinčad. Godi se v Nagasakiju

Vodja zbora J. Hanc

Cena Gledališkega lista din 6.—

Lastnik in izdajatelj: Uprava Slovenskega Narodnega gledališča
v Ljubljani. Predstavniki: Pavel Golia, Urednik: Smiljan Samec.
Tiskarna Slovenija. — Vsi v Ljubljani.

GLEDALIŠKI LIST

SLOVENSKEGA NARODNEGA GLEDALIŠČA V LJUBLJANI

1946-47

OPERA

Štev. 5

PUCCINI — UMETNIK IN ČLOVEK

Kdo od opernih poslušalcev ne pozna znanih arij »Kot led je ta ročica...«, »Ko so zvezde sijale...«, »Tam daleč kraj obzorja«? To so biseri iz Puccinijevih oper, ki so obenem z deli Verdija železni repertoar svetovnih opernih gledališč. Njegova dela so preživela revolucije in svetovne vojne. Generacija, ki je bila nekoč opojena od sladke melanholije njegovih melodij in prevzeta od okrutnosti snovi njegovih libret, je te predala drugi, ki je v hrepeneči in temni strasti Manon, Tosce, Madame Butterfly odkrila toplo srce Puccinija — človeka. In že tretja generacija občuduje velikega mojstra in njegova dela, katera je z nedosegljivo in neenako mu skrbnostjo arhitektonsko postavljala.

Brezprimerni mik njegove glasbe ni toliko v umetniški moči, kot v neposredni toploti in odkritosrčnosti, s katero prevzame poslušalca. Ta glasba se odreka vsakemu v višje sfere se dvigajočemu patosu. Puccini je edini skladatelj na svetu, v čigar glasbi bleščeča tonska kapljica ni nebeška rosa, temveč solza, — solza sreče, boli in od srčne krvi žarečega zemeljskega trpljenja.

In baš v tem je razlaga njegove svetovne slave. Njegova glasba je neposreden glasnik življenja. Ona pronica v najtanjšo in skrajne kote naših čustev. Radi tega, ker je nepatetična, doseže tiste skrajne globine človeškega bistva. Kaj je pa žalost, trpljenje, dvom, to pa vemo in občutimo mi, ko izzvene zadnje harmonije Bohème, slovo Butterfly, molitev Tosce in poslednje besede Cavaradossija. To so resnične harmonije, ki so jih milijoni doživljali, jih bodo doživljali in so pri vsem eminentnem tehničnem znanju, rafiniranem obvladanju orkestra ostale vendarle izraz resničnosti. Puccini v nasprotju z Wagnerjem ni postal »duhoven človek«. Tu se ni znal v besedah izražati in tudi ni nikoli skušal postaviti teorije svojega ustvarjanja. Je otrok dvajsetega stoletja, stoletja trpljenja.

Puccini je temperamenten človek, pravi Italijan, ki se je znal v družbi prijetnih tovarišev veselo razvedriti. Komaj je ostal sam,

V. Heybalova
kot Butterfly

čeprav ni delal, je zapadel otožnosti. Osnovna poteza Puccinijevega duhovnega življenja je žalost, in sicer tako globoka in prava žalost, da se niti prikriti ne more. Ta žalost je glasba sama. Demon glasbe je zasenčil Puccinija z globoko otožnostjo. Medtem, ko je vse življenje pojmoval samo iz glasbe in v njo prenesel vsak konflikt, je bila žalost polje, na katerem je vzkilo in zrastle morje njegovih melodij. Vsaka malenkost večine njegovih melodij vzbuja v nas predstavo nerazcvetenih rož. Tu mislim v prvi vrsti na Butterfly. Te miniaturne teme, ki izlivajo iz notranjščine duh barvasto cve-toče, toda v jedru strupene hijacinte, diatonično padajoče tonske vrste, zlivajoče se v opojno duhtečo atmosfero, ki je v resnici pre-nasičena z zvokom, pa zopet hladnost njegove melodike, ki nas kot skriti trn komaj zbode — vse to nas spominja na slepi svet rastlin.

Drago Čuden kot poročnik Pinkerton

Foto: S. Zalokar

Ta glasba živi od luči. Njena toplina, nežni tok njenih duetov, vročično vzplamtjenje strasti ne more biti mišljeno brez hrepenenja po luči. To je zaključen svet: svet čistega čustva. V tem svetu je živel in ustvarjal Puccini.

Pravijo, da je bil Puccini »ženske narave« — ta beseda nam je ključ do marsikaterih stvari. Toda ne zadostuje, če pravimo, da je bilo Puccinijevo življenjsko bistvo ženskega značaja, ker bi se to lahko napačno tolmačilo. Njegovo življenje nam prikazuje moža in predvsem moža, katerega osnovni lik je bil lovec. Toda kot človek je Puccini popolnoma pripadal ženski hemisferi. Žena in nje svet sta obvladovala Puccinijevo življenjsko delo, pa tudi njegovo življenje. Ženska mu je bila simbol življenja samega in vsaka ljubezenska izjava njej je bila v bistvu izjava življenju. »Ljubim male stvari in morem in hočem pisati glasbo malih bitij.« Prav ta mala bitja so nosilci njegovih lepot. Kdor živi samo v tem svetu, temu je življenje neprestana veriga slovesov, izgub, odrekanih.

Puccini je umrl med ustvarjanjem. Harmonije Turandot ga spremljajo skozi vrata smrti v »neznano deželo«, iz katere ni povratka. Ko se je že zaprl njegovo oko, je uho še dojemalo sferične zvoke, jasno izhajajoče iz ljubezni okrutne princese, tiste zmagujoče ljubezni, ki mu je bila preko vseh nevarnosti zemeljskega življenja najvišja.

D. Žebre.

NESREČNA KRSTNA PREDSTAVA »BUTTERFLY«

Šesta Puccinijeva opera »Madame Butterfly« je doživela dokaj čuden krst. Kakor je vse njegove prejšnje opere, zlasti »Manon Lescaut« občinstvo nad vse toplo sprejelo, je bodisi organizirana akcija proti komponistu ali pa za tedanje prilike nenavadna snov in obdelava opere povzročila izredno neugoden sprejem novega dela. Po zapiskih iz tistih dni posnemamo naslednje podrobnosti:

Puccinijev založnik Giulio Riccardi je meseca marca l. 1904. zapisal po krstni predstavi »Butterfly« v italijanskem obzorniku »Glasba in glasbeniki« med drugim:

»Ker je bila novi operi mojstra Puccinija v največjem milanskem gledališču izkazana čast samo enkratne uprizoritve, je le malo ljudi imelo priliko videti njeno čudovito inscenacijo, ki so jo z običajnim, neprekosljivim mojstrstvom pripravili Scalini slikarji...« Giulio Riccardi zaključuje sestavek: »Dragocene odlike te inscenacije so popolnoma ušle pozornosti občinstva, ki se je medtem rajši bavilo z opazovanjem povsem drugačnih stvari, kakor n. pr. z Butterflyjino strežnico Suzuki, ki je stopila k oknu v ozadju, da bi dvignila lesene zastore. To je vzbudilo med gledalci splošno veselost...«

V mesečnem pregledu istega časopisa je bilo 17. februarja istega leta objavljeno sledeče nesramno poročilo o premieri:

»Krstna predstava »Madame Butterfly«, besedilo napisala Illica in Giacosa, uglasbil Puccini. Kruljenje, tuljenje, meketanje, smeh, slonji kriki, porog in da capo klici, vse samo s tem namenom, da bi gledalce še bolj razdražilo — tak je bil sprejem, ki so ga Puccinijevemu novemu delu priredili obiskovalci Scale. Občinstvo je po tem peklenskem trušču, med katerim ni bilo skoraj nič čuti, v duši zadovoljno zapustilo gledališče. In kakor da bi bila množica slavila zmago, ni bilo nikoli in nikdar videti zbranih več veselih obrazov... Taka je bila točna slika večera, po preteku katerega so avtorji s pristankom založnika umaknili delo z repertoarja in povrnili gledališki upravi ogromne stroške, ne oziraje se na nujne prošnje članov vodstva, ki so hoteli igrati naprej.«

O tem katastrofalnem neuspehu »Butterfly«, ki je bila prvotno napisana v obliki dvodejanke, je bilo torej že tisti čas veliko pisanega in govorenega. Nekoliko popravljena opera je že čez nekaj mesecev v obliki trodejanke doživela v Bresciji zopetno vstajenje, največ po zaslugi Riccardijevega sina Tita, ki je kljub očetovemu nezaupanju zastavil ves svoj vpliv na rehabilitacijo njemu tolikanj ljube »Madame Butterfly«.

Prvo dejanje »Madame Butterfly«

Foto: S. Zalokar

Snov za opero »Madame Butterfly« sta libretista povzela po neki drami Davida Belasca, ki jo je bil spet napisal po neki japonski noveli Johna L. Longa. Puccini je sam prisostvoval neki angleški uprizoritvi te drame in se je nad njo zelo navdušil. Ko se je vrnil iz Londona, je govoril o nji z založnikom Riccordijem in s svojima libretistoma, ki sta se takoj spravila na delo. V Puccinijevem življenju ni bilo to nikako veselo razdobje. Zdelo se je, kakor da se mu je sreča izneverila, kajti ne samo da se mu je primerilo v tem času nešteto osebnih neprilik, zadela ga je še celo težka avtomobilska nesreča, ki bi ga bila skoraj pripravila ob življenje. Ko se je namreč v noči 25. februarja 1903 peljal z avtomobilom iz Lucche obenem s sinom in ženo, se je voz na ovinku prevrnil in pokopal vse tri pod seboj. Žena in sin sta po srečnem naključju ostala nepoškodavana, Puccini si je pa zlomil nogo in je trajalo nekaj mesecev, da je ozdravel. Praviijo, da so bile prve Puccinijeve besede, ko se je prebudil iz nezvesti: »Moja uboga, mala Butterfly!«

Najsi so Puccinija med stvarjanjem opere »Madame Butterfly« preganjale same neprilike in nesreče, je bil kljub temu ves čas preverjen v uspeh svojega dela. Nikoli prej ni ustvarjal s takim zanosom in mrzličnostjo. Pesnika, založnik, prijatelji in interpreti — vsi so bili prepričani o zmagoslavnem izidu. Tenkočutna glasba in ganljiva drama nista mogli zgrešiti svojega učinka. Kratko pismo, ki ga je na dan krstne predstave poslal nosilki glavne vloge Rosini Storchio, je jasen dokaz njegove neomajne gotovosti. Kljub vsemu temu je opera ob prvi uprizoritvi tako strahotno propadla, da je še čez mnogo let ostala v mojstrovem srcu grenka sled.

Zlata Gjungenac in J. Lipušček

Foto: S. Zalokar

Dne 28. maja istega leta je slavila »Butterfly« v Velikem gledališču v Bresciji končno zmago pod glasbenim vodstvom dirigenta Campaninija in s pevko Salome Kručeniski v naslovni partiji. Mesec dni kasneje se je ta zmaga ponovila v Buenos Airesu s Toscaninijem in Rosino Storchio.

GIACOMO PUCCINI

Giacomo Puccini se je rodil dne 23. decembra leta 1858. v mestu Lucchi kot potomec stare italijanske glasbeniške rodbine. Njegov oče je bil Michele Puccini (rojen leta 1813.) in je študiral glasbo v Bologni pri patru Matteiju ter v Neaplju pod vodstvom dveh slovečih komponistov: Mercadanteja in Donizettija. Michele Puccini je bil znan cerkveni skladatelj, zložil pa je poleg drugega tudi dve operi. Nazadnje je bil ravnatelj dokaj sloveče glasbene šole v Lucchi, kjer so se izšolali premnogi pomembni italijanski glasbeniki. Umrli je, ko je bilo njegovemu sinu Giacomu komaj šest let.

Giacomo sam je prejel prvi glasbeni pouk že v svojem rojstnem mestu, in sicer od učencev svojega očeta. Pozneje je šel nadaljevat glasbene nauke v Milan, kjer sta mu bila na konservatoriju

V. Heybalova v drugem
dejanju

učitelja Bazzini in Ponchielli. Konservatorij je absolviral v juliju leta 1883., kjer je predložil kot diplomsko delo skladbo »Capriccio simfonico«. Leto dni nato je že stopil pred javnost z opernim prvencom »Le Villi« (1884). Naslednjo opero »Edgar« je komponiral Puccini štiri leta: na oder je prišla v milanski Seali dne 21. aprila 1889. Izredno velik uspeh pa je dosegla njegova tretja opera, »Manon Lescaut«, ki je imela svojo premiero v Torinu dne 1. februarja 1893. Sledila so še dela: »Bohème« (1. februarja 1896, Torino), »Tosca« (17. januarja 1900, Rim), »Madame Butterfly« (17. februarja 1904, Milan), »Dekle z zapada« (19. decembra 1910, Newyork), »Lastavica« (27. marca 1917, Montecarlo), triptih: »Plašč«, »Sestra Angelika« in »Gianni Schicchi« (11. januarja 1919, Rim) in posmrtna opera »Turandot« (24. aprila 1926, Milano), ki jo je po Puccinijevih zapiskih odvršil Franco Alfano.

Puccini je umrl 29. novembra 1924. leta v Bruslju, in sicer v sanatoriju na posledicah raka v grlu.

ARIJA Z 2. DEJANJA

Daleč kraj obzorja,
kjer sonce zlato vzhaja,
bel oblček iz morja vstaja,
tam brod njegov prihaja ...
Ah, kako ponosno,
reže proti kopnini!
Že grmé topovi,
k meni brod zaplovi.
Jaz mu ne grem naproti,
jaz ne!
Na vrhu hriba ležem v travo
in čakam,
in čakam dolgo, potrpežljivo
in čisto tiho.
Od mesta se postava je ločila,
prav drobna, drobna točka,
v strmino je krenila ...
Ali je? Ali ni?
In kadar bo v bližini,
me spozna, ali ne?
O, spozna in pokliče že oddaleč!
Jaz pa se niti ne ganem
in skrita še ostanem,
napol za šalo,
napol da ne umrem od take sreče.
In išče me in kliče vsepovsod,
vsepovsod:
Ženica moja sladka,
dehteča moja cvetka,
in vsa imena nežna iz davnine ...
In to vse se zgodi, tako ti pravim.
Prazni so tvoji dvomi,
a moja vera trdna,
jaz čakam ...

(Prevedel: N. Štritof.)

VSEBINA »MADAME BUTTERFLY«

1. dejanje. Vrt s hišico na griču pri Nagasakiju. Ameriški poročnik Pinkerton ogleduje hišico, ki mu jo je po naročilu kupil mešetar in trgovec Goro. Pinkerton se namerava poročiti po japonskem običaju za 999 let z mesečno odpovedjo, hišica je namenjena za stanovanje njegovi nevesti Čo-Čo-San. Goro predstavi Pinkertonu bodočo služinčad: sobarico Suzuki, kuharja in slugo. Prvi gost, ki prisopiha na poročni kraj, je konzul Sharpless. Pinkerton mu razloži svoj »plitki evangelij«, pojasni mu svoj namen in mu ne prikriva bodočih načrtov, ko napije že sedaj na zdravje bodoči ženi, pristni Američanki. Prijatelj ga svari, kajti ljubezen male Butterfly je iskrena. Od daleč se začuje pesem neveste, ki prihaja v družbi gejš in sorodnikov. Ženin se šali s sorodniki, nevesta jih veselo, a resno predstavlja navzočim. Na skrivaj pove svojemu ženinu, da je prestopila v njegovo vero, pokaže mu bodalo, s katerim je izvršil njen oče na cesarjev migljaj harakiri. Poročni uradnik izvrši obred vpričo vseh gostov in sorodnikov. Kmalu po izvršeni poroki prihrumi ves razburjen nevestin stric Bonco, ki je izvedel o njenem prestopu v drugo vero. Bonco prekolne in zavrže svojo nečakinjo, sorodniki se vsi ogorčeni umaknejo. Pinkerton potolaži svojo mlado, jokajočo ženo. V nežni ljubezenski sceni dobi madame Butterfly-Metuljček spet zaupanje in vero v svojo srečo. Medtem ko pada zastor, se oba umakneta v zakonsko spalnico.

2. dejanje. V svoji hišici čaka žalostna Butterfly na povratek moža, ki je že tri leta odsoten in še ničesar ni sporočil. Zvesta Suzuki moli k Budi za srečo svoje gospodarice. Tudi sredstva so pošla; če kmalu ne pride denarna pomoč, bo trda predla. Butterfly ne omahuje, njeno zaupanje je trdno. Svidenje si slika v najlepših barvah in kakor v zamaknjenosti vidi že ladjo, ki se bliža z dragim soprogom. Sharpless pride, Butterfly ga veselo pozdravi. Pismo je dobil od Pinkertona. Obzirno naj pripravi Butterfly na njegov prihod z ženo, ki jo je vzel v Ameriki. Sharplessu pa se ne posreči izvršiti to nalogo. Goro javi prihod bogatega kneza Yamadorija, ki že dolgo časa zamañ snubi zapuščeno Butterfly. Yamadori tudi sedaj nima več sreče kakor navadno; Butterfly se šali z njim, slednjič ga odslovi. Konzul Sharpless hoče prikazati Butterfly ves položaj, ona pa steče po otroka, o katerem Pinkerton še ničesar ne ve, pokaže ga konzulu in pravi, da tega pač ne bo mogel zanikati. Ganjeni Sharpless ne more z resnico več na dan ter odide. Pred hišico nastane vrišč. Suzuki privede Goro v sobo, ker je opravljal, da nihče z gotovostjo ne ve, kdo je prav za prav otrokov oče. Butterfly mu grozi z bodalom, nato ga vrže na cesto. Top v luki naznani prihod

bojne ladje, »njegove« ladje. Brezmejno veselje zavlada v hiši: Suzuki mora okrasiti vso sobo s cveticami. Butterfly se preobleče v poročno obleko in čedno obleče otroka. V steno hišice napravi tri luknjice, skozi katere bo prežala in čakala, dokler se ne pojavi Pinkerton. Suzuki in otročiček zaspita, Butterfly pa prečuje vso noč. Nepremično gleda in čaka.

3. d e j a n j e. Noč se je umaknila jutru, Butterfly še vedno nepremično stoji na svojem mestu in čaka. Suzuki se prebudi, prosi svojo gospodarico, da bi šla počivat. Obljubi ji, če bi v tem času prišel Pinkerton, da jo bo takoj poklicala. Do smrti izmučena Butterfly gre v sosednjo sobo k otroku; Suzuki poklekne in moli za ubogo gospodarico. Pinkerton in Sharpless se tiho približata, Suzuki vzkligne, oba jo pozoveta, naj bo mirna, da bi se Butterfly ne zbudila. Zunaj zagleda Kate, Pinkertonovo ženo, ki želi vzeti s seboj otroka. Skesani Pinkerton nima moči, da bi se sešel z nesrečno Butterfly; žalosten zapusti kraj nekdanjih srečnih dni. Butterfly pride iz svoje sobe, čutila je navzočnost svojega soproga. Prvi trenutek misli, da se je skril, zato ga išče okrog po vseh kotičkih sobe. Sharplessov molk in Suzukine solze pa ji odkrijejo težko bolest. Boji se, da je Pinkerton mrtev, Sharpless jo pomiri, a ko zagleda Butterfly v vrtu tujo žensko, spozna takoj vso bridko resnico. Otroka zahtevajo od nje! Butterfly ga bo izročila, toda Pinkerton mora priti sam ponj. Ko ostane sama s Suzuki, zatemni prostore v hiši, zvesto služkinjo pa pošlje na vrt k otroku. Umreti hoče. Pred Budov kip poklekne, v skrinjici poišče belo ruto, poljubi rezilo in ga položi na vrat. V tem trenutku prinese Suzuki otroka, Butterfly pade bodalo iz roke, objame svojega otroka in ga obsuje s poljubi. Zadnjikrat se poslovijo od njega, nato pošlje otroka in Suzuki zopet ven, ona sama pa stopi za steno, kjer izvrši samomor. Butterfly sliši še Pinkertonov klic, se skuša zavleči do vrat, a omaga pri vходу in umre.

KAJ PRIPRAVLJA OPERA?

Kot prihodnjo noviteto v letošnji sezoni pripravlja naša Opera novo uprizoritev Čajkovskega opero »Pikova dama« v režiji Hinka Leskovška, inscenaciji Marjana Pliberška in pod taktirko dirigenta Demetrija Žebreta.

Glavno tenorsko partijo Hermana bo pel Jože Gostič k. g., Lizo: V. Heybalova in M. Polajnarjeva, grofico: M. Kogejeva, Pavlino: E. Karlovčeva in B. Stritarjeva, Tomskega: S. Smerkolj, Jeleckega: V. Janko, in drugi.

Balet ljubljanske Opere pa pripravlja uprizoritev Beethovnovih »Prometejevih« stvorov v koreografiji Pie in Pina Mlakarja.

Obe predstavi bosta veljali tudi za abonente.